

Kitap Tanıtımı

**TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLİK
HAREKETLERİ**

İlhan Egemen Darendelioğlu-Toker Yayınları, İstanbul 1975, 416 sayfa.

Emin ÜNSAL*

Cumhuriyet dönemi, tek partili dönem ve sonrasında gelişen olayları Türk milliyetçiliğinin seyri bakımından değerlendiren İlhan Egemen Darendelioğlu'nun kaleme aldığı "*Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*" adlı kitabın ilk baskısı, 1968 yılında Toker Yayınları tarafından yapılmıştır. Bu değerlendirmeye konu olan kitabın 1975'te yapılan 2. baskısı, Milli Mücadele döneminde yapılan toplantı, nümayiş ve miting gibi bilgileri ihtiva ettiği gibi, Cumhuriyet dönemi ve sonrasında dönemin basını, cemiyetleri ve faaliyetlerini, Türk milliyetçiliğine hizmet etmiş önemli şahsiyetler ve karşılaştıkları zorluklar gibi bilgileri de içermektedir.

Üç kısımdan oluşan kitabın ilk kısmında, Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarının anlatıldığı 1920-1935 yılları arasını kapsayan I. kısımda Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda mağlup olmasını müteakip, Türk vatan topraklarını parçalamayı ve Türk kimliğini silmeyi amaçlayan antlaşmalardan sonra Milli Mücadele'de yaşanan zorluklar anlatılmaktadır. Yine Milli

---

* Araştırma Görevlisi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, emi-nunsal@trakya.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9952-1559>.

Mücadele ile birlikte vücuda getirilen Kuva-yı Milliye ve Türk devletinin istikbali için kurulan fırka ve cemiyetler de bu bölüm içerisinde yer almaktadır. Vahdet-i Milliye, Milli Ahrar Fırkası, Milli Türk Fırkası, İlhak-ı Red Heyeti Milliyesi ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gibi dönemin işgallere karşı Milli Mücadele hareketini desteklemek düşüncesinden doğan bu teşekküllerle birlikte Hâkimiyet-i Milliye, Açıksöz, İzmir'e Doğru ve İstikbal gibi bu mücadeleyi destekleyen dönemin gazetelerinden de bahsetmiştir. 23 Mayıs 1919'da başlayan tarihî Sultanahmet mitinglerinden ve bu mitingde konuşan Hamdullah Suphi'ye de yer veren İhan Egemen Darendelioğlu, Türk milliyetçiliğinin mihenk taşı olarak kabul edilen ve Türkiye'de Türk milliyetçiliğine dayanan ve bu fikri, şuurlu olarak yaymaya başlayan ilk teşekkülün 1908'de kurulan Türk Derneği olduğunun da altını çizmiştir. Ardından 1911'de kurulan Türk Yurdu Cemiyeti'nden ve Yusuf Akçura tarafından hazırlanan Türk Yurdu'nun programında yer alan maddeleri aktaran Darendelioğlu, Türkiye'de milliyetçilik hareketleri tarihinde müstesna bir yer teşkil eden Türk Ocağı'ndan ve faaliyetlerinden de bahsetmiştir. Darendelioğlu, yeni kurulan Cumhuriyet ile birlikte milliyetçilik teşekkül ve fikriyatının devamı kabul edilebilecek ve hatta Çanakkale Şehitliği'ni yaptırmak fikrini ortaya atan Milli Türk Talebe Birliği'nden de bahsetmiştir. Ayrıca 1933'te Bulgaristan'ın Razgrad şehrinde yaşanan hadiselerle verilen tepkilerden ve Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bir şirketin Türk'e ve Türkçe'ye yaptığı küstahlıktan sonra yaşanan olayları da aktarmıştır. Eserin I. kısmının sonlarında ise Türk milliyetçiliğine hizmet etmiş Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Rıza Nur, Mehmet Emin Yurdakul ve Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi isimler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri adlı kitabın II. kısmında 1935-1950 yılları arasında cereyan eden hadiselerle değinen Darendelioğlu, o dönem içerisinde Türk millî şuurunu iştigal eden en mühim dava olan Hatay'ın anavatanına katılma hadisesinde gelişen olaylardan bahsetmiştir. Yine Türk milliyetçiliğinin şahlanış günü olarak gördüğü 3 Mayıs 1944 tarihinden ve bu tarihten sonra yaşa-

KİTAP TANITIMI

nan hadiselerin bir iftira ve yalan perdesiyle örtülerek, milliyetçilerin aleyhine tecelli ettirilmek istenen olayları da aktarmıştır. Darendelioğlu bu kısımda sadece millî davalara değil ferdi fakat ideolojik davalara da değinmiştir. İki şahsın karşılıklı davasından çok milliyetçilik-komünizm davası olarak görülen Nihal Atsız-Sabahattin Ali davası ve sonrasında Türk milliyetçiliği fikrî yapısında olan, aralarında Alparslan Türkeş'in de bulunduğu dönemin önemli şahsiyetlerinin Nizam Düşmanı(!) olarak adalet huzuruna çağrılmalarını talihsiz bir dönem olarak tasvir etmiştir. Yine o dönemde kurulan Türk Gençlik Teşkilatı ve üniversitelerde yaşanan hadiseler, akıcı bir üslupla eserde anlatılmıştır. Türk milliyetçiliğine hizmet eden Türk Ocağı'nın kapatılarak halkevlerine dönüştürülmesine, komünizm propagandası yapan şahsiyetlere ve bu süreçte yaşanan olumsuzluklara değinen Darendelioğlu, Türk Ocağı'nın yeniden teşkil edilmesinin zaruriyetine de dikkat çekmiştir. 1935-1950 yılları arasında çıkarılan milliyetçi düşünceye sahip gazete ve mecmua gibi yayımlar da bu kısımda yer almıştır.

Yazar, eserin 1950-1970 yılları arasını kapsayan III. ve son kısmında ise, Kıbrıs Türklere yapılan baskının artmasıyla, Türk milliyetçiliğinin, Kıbrıs davasını halka duyurmak ve benimsetmek adına yaptığı faaliyetler üzerine odaklanmıştır. Yine bu dönemlerde kurulan, Türkiye ve Türk milliyetçiliği için yıkıcı olarak nitelendirdiği, 1950'de Zonguldak'ta, 1956'da İstanbul'da ve 1963'te de İzmir'de 3 defa kurulan "*Komünizmle Mücadele Derneği*" ve faaliyetlerini aktarmıştır. 27 Mayıs 1960 hareketi ve sonrasına da değinen Darendelioğlu, bu hareketin sağ kitle mensupları tarafından yapılmış olmasına rağmen, neticelerinden en çok istifade edenlerin solcu ve sosyalistler olduğuna değinmiştir. 27 Mayıs 1960 hareketine kadar Türkiye'deki "*Aksiyoner Milliyetçilik*"in, bu tarihten sonra "*Reaksiyoner Milliyetçilik*" haline geldiği sonucuna ulaşmıştır. Takip eden yıllarda komünizm propagandalarının üniversitelerde hız kazanmasıyla birlikte, kürsüleri işgale hazırlanan Marksist öğretim üyeleriyle mücadele etmek ve masum öğrencilerin millî duygularla yetişmelerine yardımcı olmak maksadıyla her fakültede "*Ülkü Ocakları Derneği*" veya "*Ülkü Ocakları Birliği*" adıyla milliyetçilerin teşkilatlanmaya başladığını aktaran Darendelioğlu, bunların daha

sonra bir merkeze yani Ankara Ülkü Ocakları'na bağlandığını belirtmiş ve kuruluş gayelerini açıklamıştır. Ülkü Ocakları'nın Ankara, İstanbul ve İzmir'deki kurucularından da bahseden Darendelioğlu, Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri adlı eserinin son kısmında 1950-1970 yılları arasında Türk milliyetçiliğine hizmet eden yayın faaliyetleri hakkında da dikkate değer bilgiler sunmaktadır.

Özellikle Cumhuriyet dönemi, tek partili dönem ve sonrasındaki milliyetçilik hareketlerinin doğru ve tarafsız bir biçimde anlaşılabilmesi için başvurulması gereken eserlerin başında gelen kitap, Türk milliyetçiliği üzerine araştırma-çalışma yapacak okurlar için temel eserlerden biri olmakla birlikte kesinlikle görülmesi gereken bir kaynak olarak önemini korumaktadır.